

Bc.Ivana LOVĚTÍNSKÁ, *Historie špitálu u sv. Jana Křtitele v Jindřichově Hradci v raném novověku*, České Budějovice 2017 (diplomová práce Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), 84 s., bez příloh.

Posudek oponenta diplomové práce

Středověkým špitálům i pozdějším ústavům chudých a chudinské péči nevěnuje dosud historická literatura takovou pozornost, jak by si tato témata v rámci sociální historie zasloužila vzhledem k tomu, že se jedná o základní věci člověka: zajištění ve stáří, v chudobě a následně v nemoci. Tento předmět studia si zvolila na příkladu jindřichohradeckého špitálu U sv. Jana Křtitele Ivana Lovětínská pro svou diplomovou práci. Téma zpracovávala už v bakalářské práci *Jindřichohradecký špitál u sv. Jana Křtitele v raném novověku* v roce 2014, kde se pokusila o srovnání městských chudinských zařízení, především v Praze a následně v Čechách. Jindřichohradeckému špitálu se věnovala poměrně stručně a okruh práce byl zúžen na rozbor jeho zakládací a nadační listiny. V diplomové práci si stanovila zadání, ve kterém se věnuje podrobně této pozoruhodné jindřichohradecké fundaci pro chudé a jejím dějinám.

Práci rozdělila do sedmi kapitol, z nichž první tři jsou jaksi „přípravné“ : po úvodu, v němž vyzdvihla význam jindřichohradecké charitativní instituce a představila strukturu diplomové práce, následuje přehled literatury (druhá kapitola) a ve třetí kapitole popis fondu Ústavu chudých u sv. Jana Křtitele. Této kapitole chybí celý název instituce, tj. Ústav chudých U sv. Jana Křtitele Jindřichův Hradec. U nadpisu by měl být též připojen časový rozsah fondu 1399-1960(1962). Čtvrtá kapitola podrobně popisuje středověká špitální zařízení ve městě a pátá se věnuje vlastnímu špitálu u sv. Jana Křtitele. Po závěrečném shrnutí v šesté kapitole předkládá autorka seznam pramenů, které studovala ve Státním oblastním archivu v Třeboni, oddělení Jindřichův Hradec a ve Státním okresním archivu v Jindřichově Hradci. Připojen je i soupis domácí i cizí literatury, využití v diplomové práci.

V úvodní kapitole autorka píše, že „pojem špitál ve středověku znamenal instituci, kde se lidé zotavovali, nikoliv léčili, jak si představujeme dnes.“ Z této myšlenky pak rozvádí další úvahy o nemocnicích a lékařské péči, ale zdejší špitál nesuploval nemocniční léčbu. Šlo o chudinskou péči, protože chudoba byla velký sociální fenomén (Srov. Milan Hlavačka, Pavel Cibulka et alii, *Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén*, Historický ústav Praha 2013). Z literatury, kterou autorka cituje (s.7) i z dalších pasáží v druhé kapitole o literatuře (s.11-14) se vrací k myšlence, že dějiny špitálů a dějiny lékařství spolu souvisí, což ale není případné srovnání pro jindřichohradecký špitál. Sama to potvrzuje citací základní listiny v páté kapitole (s.71), že nemocní nebyli přijímáni, pro tyto lidi byl určen „domek malomocných.“ Faktem je, že pokud chudí v tomto zařízení onemocněli, měli (později) lékařskou péči zajištěnu. V druhé kapitole soustředila autorka dostupnou českou i zahraniční literaturu a projevila dobrý přehled. Podobně prokázala znalost archivních pramenů, které podrobně popsala ve třetí kapitole. Zde jen několik věcných poznámek. Na s. 16 chybí vysvětlení, o jakou dílčí ceduli z roku 1694 se jedná. Bylo by dobré zmínit, že vznikla v souvislosti s vyměněním rodu Slavatů po meči a příchodem nového držitelského rodu Černínů do Jindřichova Hradce, což jistě v historii špitálu nebyla zanedbatelná

epizoda. Na s. 17 se prvně objevuje termín *zádušní vesnice* střídající se s pojmem *špitální vesnice*. Oba výrazy jsou evidentně rovnocenné a autorka je užívá v dalším textu (např. s. 20,24,75). Zde se otvírá možnost diskuze o použití přesné terminologie. V této souvislosti je zapotřebí také zjistit, jak pečlivě autorka rozlišila a určila typy těchto charitativních zařízení podle jejich zřizovatelů. Dobrou příležitostí k tomu je čtvrtá kapitola práce *Předchůdci špitálu sv. Jana Křtitele*, kde autorka rekapituluje všechna charitativní zařízení v Jindřichově Hradci do konce 16. století. Správně přidělila nejstarší špitál ve městě řádu německých rytířů, i když konstatování, že „*komenda na panství patrně vznikla ve vrcholném středověku*“ (s.28) , je chybná, protože německí rytíři opustili Jindřichův Hradec kolem poloviny 15. století (viz Luděk JIRÁSKO, *Die Deutschordenkommende Neuhaus in Mittelalter*, in Sankt Georg und sein Bilderzyklus in Neuhaus/Böhmen, N.G.Elwert Verlag Marburg,2002). Také dobře stanovila, že předchůdce chudinského ústavu U sv. Jana Křtitele, tzv. špitál „za mostem“, byl roku 1399 první světskou nadací, protože jej založili Heřman a Jan ml. z Hradce, stejně tak malý „Klášteříček“ pro opuštěné ženy a dívky, který založila kněžna Anna z Münsterberka. Snad by se termín záduší v tomto případě dal spojit s tím, že chovanci (jak se chudým říkalo) byli povinni se modlit za zakladatele a jeho rod, nelze však spojit *záduší* s požadavky na chování špitálních a zákaz pití alkoholu a hraní hazardních her (s.75).

Ve třetí kapitole, kde autorka popisuje archivní fond ústavu chudých, sděluje na s. 22, že špitál byl v letech 1869 – 1942 spravován chudinským fondem a cituje karton č. 41. Zde zřejmě neprostudovala úplně archiválie, jinak by zde našla pojednání archiváře Tischera právě o názvech „Armenfond“, a „Armenstiftung“ v souvislosti s vinkulací cenných papírů. Chudinský fond byl vlastně špitální účet. Z úroků cenných papírů byli podporováni špitálníci, zatímco pod termínem „Armenstiftung“ se rozuměl komplex celého zřízení. Tím se však autorka původně nemusela zabývat, protože je to mimo časové období, vymezené diplomovou prací. Ve výše uvedených letech byl špitál plně zařízením vrchnostenským, určitý dohled na špitální účty měl nejvyšší nadační úřad, město bylo v této době už vyňato z jakéhokoliv vlivu.

Je nutno ocenit a vyzdvihnout v této práci pátou kapitolu, která se týká přímo špitálu U sv. Jana Křtitele, protože si zde autorka dala práci s archivními prameny z fondu Ústav chudých u sv. Jana. Tento oddíl má ještě tři podkapitoly, které se ještě dál logicky a přehledně člení. Struktura kapitoly vychází ze zakládací listiny Jáchyma z Hradce z roku 1564, u které autorka správně připomíná, že se nezachovala v originále a cituje prameny, kde se nachází její opis. Zmiňuje i poslední stopu originálu, který byl v roce 1792 zapůjčen Českému zemskému guberniu – nikoliv však k příležitosti zemské výstavy (s.38). Rozebírá celkem detailně všechny majetkově právní akty, které se vázaly k založení špitálu (i ty, které jsou dnes uloženy ve Státním okresním archivu) a doplňuje je znalostí literatury v poznámkovém aparátu. Je velmi přínosné, že se zaměřila na finanční hospodaření špitálu na základě důchodních účtů a tak vystihla samotnou podstatu existence špitálu. Vyzdvihla i význam špitálních vesnic, které byly zdrojem peněžních i naturálních příjmů. Zde jedna věcná poznámka: špitál nevlastnil ves Klenovou (u Nové Bystřice), ale Klenov (u Pluhova Žďáru) a vesnici Vícemil u Deštné. Není třeba litovat, že se nezachovaly výnosy z milodarů z kasiček, které by byly zanedbatelné, protože vypracovala zajímavý přehled finančních příjmů pro léta 1566- 1599 (s. 52-53). Dobře vystihla i mechanismus fungování organizace a správy špitálu a podíl města na jeho chodu. K této podkapitole z páté kapitoly mohla autorka přiřadit i pasáž ze závěru práce, kde znovu vysvětluje správní systém a funkci správců.

V závěru práce zhodnotila velmi dobře jedinečnost zřízení a fungování Ústavu chudých u sv. Jana Křtitele v českých zemích. Bohatá nadace a majetek zajišťovaly přijatelné podmínky pro větší množství chudých. Vysvětlila, že záležitost konfese nebyla při přijímání prioritou, i když samozřejmě byla dána přednost katolíkům, ke kterým se hlásili zakladatelé špitálu a jejich rodiny. Zdůraznila význam špitálních vesnic pro vyživování chudých a vystihla, že jindřichohradecké charitativní zařízení bylo na vysoké úrovni (s. 78). Pouze na s. 77 je zapotřebí opravit dataci – charitativní činnost v Jindřichově Hradci nezačala v druhé polovině 13. století, ale na konci 14. století.

Diplomová práce má vcelku dobrou úroveň a splňuje zadání. Je zjevné, že autorka prostudovala potřebné archivní prameny i literaturu. Vzhledem k tomu, že se jedná o první práci k tomuto tématu, může se stát vodítkem pro další studium. Pouze je škoda, že Ivana Lovětínská nepřipojila žádnou přílohu, buď edici zakládací listiny (opis existuje dokonce ve strojopisu!) či jiného zakládacího instrumentu, o který opírá svou práci. Nevložila ani žádnou obrazovou přílohu, i když v archivech pořizovala fotografie archiválií. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnotit **velmi dobře**.

Mgr. Stanislava Nováková

Jindřichův Hradec dne 23. srpna 2017

